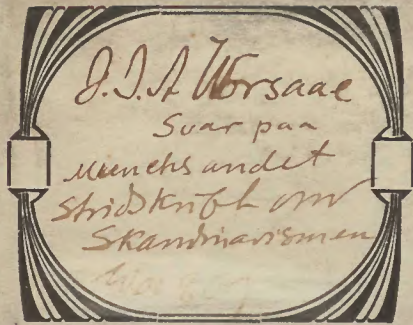
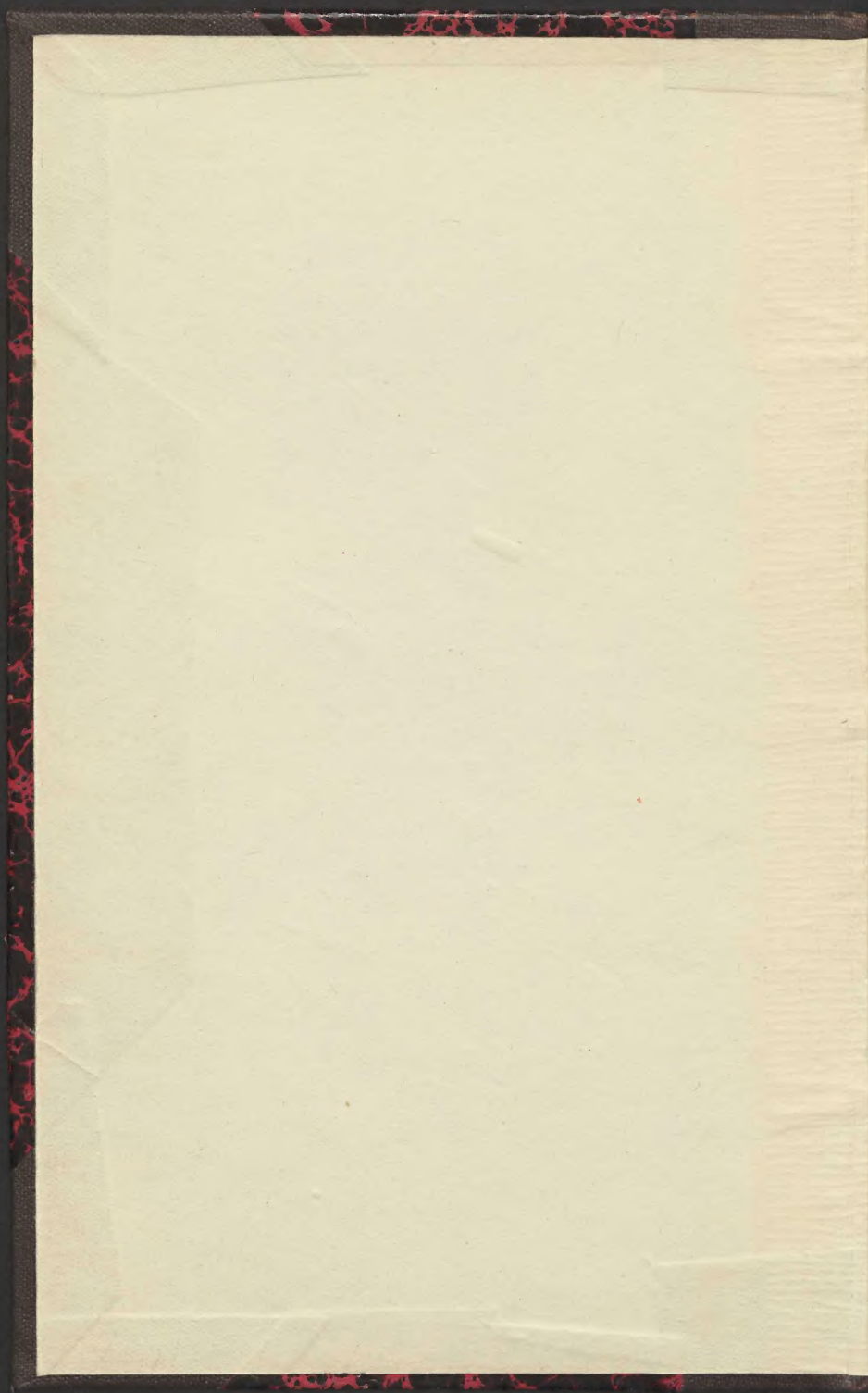
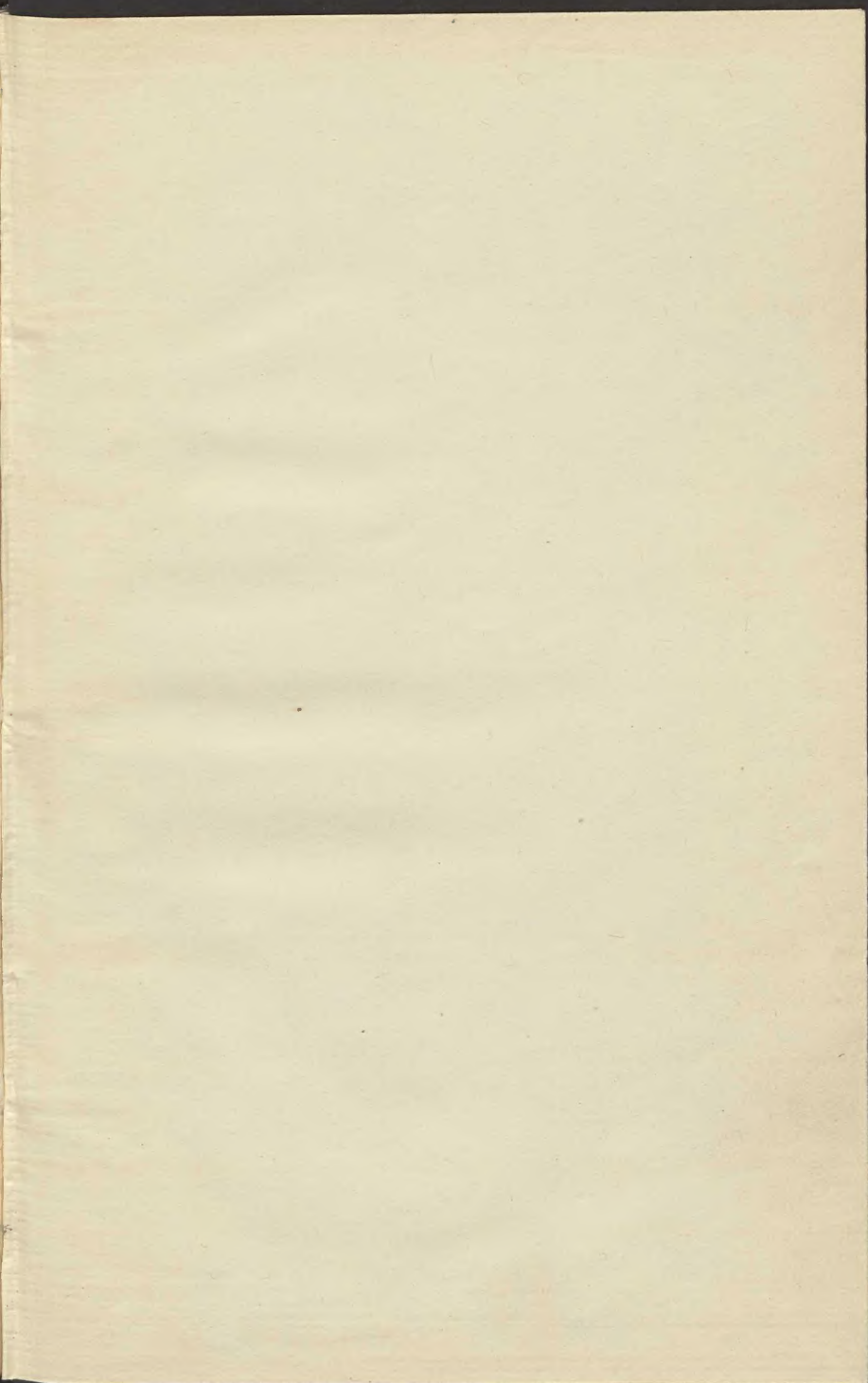
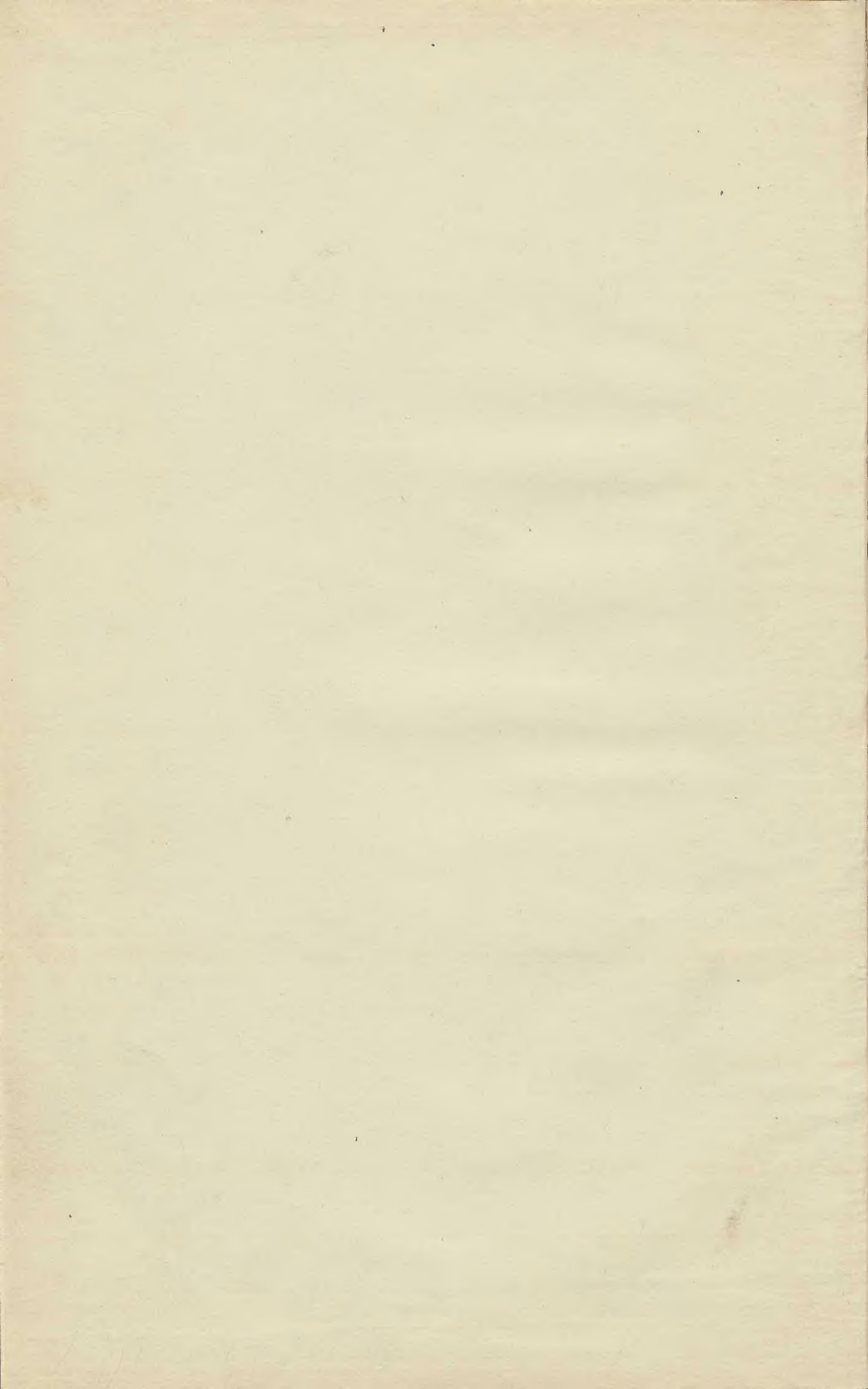


8109









(30)
Svar

Jón Borgfirðingur.

paa

**Prof. P. A. Munchs andet Stridsskrift
om „Skandinavismen.“**

Af

J. J. A. Worsaae.

Aftrykt af „Fædrelandet“ 20—23. August 1849.

Med Bemærkninger af en „Islænder.“

Aftrykte af „Tilskueren“ Nr. 22—23. (21. August 1849.)



Kjöbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

Trykt hos Louis Klein.

Som man kunde vente, har min Optræden mod Prof. Munchs Forsøg paa at bedømme og tildels construere Nutidens politiske Forhold i Norden, fornemmelig efter forhistoriske Tilstande, fremkaldt et nyt Stridsskrift*) fra hans Side. Med, om muligt, endnu større Selvtillid og Bestemthed, end før, fordrer han heri Anerkjendelsen af sine Paastande om tyske Goters Tilstedeværelse i de gamle danske Lande samt om den islandske Literaturs Norskhed, medens mine Modgrunde betragtes som fremgaaede enten af ligefrem naiv Uvidenhed eller af den for de danske Oldforskere og „Skandinavister“ eiendommelige Utilbøielighed til at give Norge og Normændene, hvad der med Rette tilkommer dem.

I Henhold til min tidligere Opfordring til Munch om at fortsætte vor literaire Strid i et eller andet antiqvarisk Tidsskrift, hvor Spørgsmaale af denne Art udførligst og bedst kunne drøftes, skulde jeg visselig ikke oftere have tilladt mig at henlede det større Publikums Opmærksomhed paa denne i og for sig ubetydelige Sag, som kun ved Munchs høirøstede Declamationer mod danske Poli-

*) Skandinavismen, nærmere undersøgt med Hensyn til Nordens ældre nationale og literaire Forhold. Bemærkninger ved J. J. A. Worsaaes Skrift: „Om en forhistorisk, saakaldet „tydsk“ Befolkning i Danmark.“ Af P. A. Munch. Christiania 1849. 48 S. 8. (Aftrykt af „Morgenbladet“.)

tikere og Forfattere har vakt endel Omtale, hvis jeg ikke havde anseet det for min Pligt, end engang, inden den foreløbige Avisfeide afsluttes, at godtgjøre for Almenheden, paa hvilken høist forunderlig Maade Prof. Munch endnu fremdeles i sit sidste Stridsskrift vedbliver at vælte Beskyldninger om Ringeagt for Norge over paa de Forfattere, der ikke ubetinget ville underkaste sig hans forhistoriske Hypotheser. Det er en splinterny literair Terrorisme, han saaledes søger at grundlægge, og det er navnlig en Terrorisme mod Danske; thi uagtet ogsaa svenske Forfattere i Reglen have „ignoreret“ eller viist den samme Utilbøielighed til at anerkjende Munchs Fordringer, som de Danske, gaaer det næsten udelukkende ud over disse sidste. Grunden hertil er dog ikke vanskelig at fatte. Munch søger nemlig at indbilde sine Landsmænd, at de Danske eftertragte den første Plads i en skandinavisk Union; det er ham derfor om at gjøre at fremsætte, om ikke Andet, saa dog Skingrunde for, at det skandinaviske Parti i Danmark overseer Norge og Normændene. Men hvis han nu paa samme Tid oplyste, at ogsaa de Svenske paa lignende Maade ved at overseer hans Hypotheser, oversaae eller ringeagtede det norske Folk (thi Munch troer at kunne identificere sig og sine Paastande med det norske Folk), vilde det jo ikke længere have Udseende af, at kun de danske Oldforskeres og „Skandinavisters“ Fornemhed stod i Veien for den almindelige Anerkjendelse af Munchs formentlig overordnede vigtige, forhistoriske Opdagelser, ligesom ogsaa dette hans Hovedbevis for, at de Danske navnlig tragtede efter Overherredømmet i Norden, derved maatte i høi Grad svækkes. Jo eensidigere imidlertid Munch med Hensyn til disse Forhold angriber danske Forfattere og Politikere

og søger at nedsætte dem i Almenhedens Øine, desto mere nødvendigt er det fra dansk Side at modarbejde slige Forsøg paa at gjøre en Del af det danske Folk mistænkt i Norge, desto større Opfordring er der til aabent og klart at belyse en Adfærd, som man i Sandhed mindst skulde vente hos en Historieskriver, hvis Kald fremfor Alt kræver høihjertet Upartiskhed.

Allerede i en tidligere literair Strid med P. A. Munch har jeg havt Anledning til (i Annaler for Nord. Oldkynd. og Hist. 1847. Side 383) at fremhæve den mindre rigtige Maade, hvorpaa Munch har citeret mine Meninger. Ogsaa i denne Strid er noget Lignende Tilfældet; der er kun den Forskjel, at det denne Gang er af en saadan Natur, at det tjener til aldeles at vildlede den almindelige Læser.

Min hele Polemik mod Munchs Anvendelse af hans Theorier om Nordens ældste Bebyggelse som Grundlag for Afgjørelsen af Nutidens politiske Spørgsmaal om Skandinaviens Fremtid, idet de nysnævnte Theorier skulle gjelde som fuldgyldige Beviser mod det danske Folks Nordiskhed, er nemlig gaaet ud paa at fastholde, hvad enhver Upartisk vistnok maa indrømme som rigtigt:

at den **forhistoriske** Tid, i hvilken den skandinaviske Folkestammes Indvandring falder, aldeles Intet afgjør med Hensyn til den endelige Ordning af Nutidens politiske Forhold i Norden;

hvorfor jeg ogsaa sluttede med at opfordre Munch til for Fremtiden i hans politiske Betragtninger om det nærværende danske Folks Nordiskhed og om Danmarks Stilling til det øvrige Skandinavien, at indskrænke sig til at hente Augumenter fra det historiske Tidsrum, der gaaer omtrent tusinde Aar tilbage, især da han selv fremhæver: „at den fuldkommen ensartede Befolkning (i

Danmark) allerede for over tusinde Aar siden havde antaget fuldstændig nordisk Charakter, der var trængt saaledes til Bunds, at alle andre foregivne tydske Elementer kun ere at ansee som en senere Incrustation“. „Et historisk Tidsrum af over tusinde Aar“, tilføiede jeg, „er dog viselig langt nok til deri at finde Grunde mod „Skandinavismens historiske Berettigelse“, forsaavidt saadanne virkelig ere tilstede“.

Men strax paa første Side af sit nye Stridsskrift om Skandinavismen, siger Munch, at jeg slutter „med en Opfordring til Oldforskerne, for Fremtiden at lade den **historiske** Tid være ude af Behandlingen af Nutidens politiske Spørgsmaal“!!! Man skulde i Sandhed ikke antage det for muligt Andet, end at en saa grov Forvanskning, som den af forhistorisk til historisk, maatte være en ligefrem Trykfeil. Men ikke at tale om, at Munch fremdeles Side 7—8 vedbliver at omhandle Skandinavisternes „historiske“ Argumenter, som Anledning til hans „historiske“ Grunde, da han „helst havde ønsket al historisk Argumentation borte derfra“, lader han mig endnu paa et andet Sted (Side 14) mene, idet han under Citationstegn anfører som mine egne Ord: „at Oldsager og Gravhøie, som de eneste, umiddelbart overleverede Levninger fra den **historiske** Tid, maatte kunne yde vigtigere Oplysninger om de ældre nationale Forholde — end hvilkesomhelst nye, sproglige Forsøg“, medens jeg i mit Skrift (Side 21) tvertimod har bebrejdet Munch, at han ved forhistoriske Undersøgelser „ikke har taget Hensyn til det Udbytte, der i denne Henseende kan hentes fra vore Oldtidsminder, vore Oldsager og Gravhøie. uagtet netop disse ere de eneste, umiddelbart

overleverede Levninger fra den **forhistoriske** Tid, uagtet de altsaa maatte kunne yde vigtigere Oplysninger til Spørgsmaalet om de formentlige Goters Tydskhed eller Nordiskhed, end hvilkensomhelst nye, sproglige Forsøg“.

Ved saaledes at lægge mig Ordet „historisk“ i Munden i Stedet for „forhistorisk“ og ved i det Hele taget at ignorere den skarpe Forskjel, jeg har opstillet mellem den forhistoriske og historiske Tid, er det maa-skee lykkedes Munch at holde i det mindste endel af sine Læsere i fuldstændig Uklarhed om det, hvori min Bevisførelses Hovedstyrke bestaaer; det er lykkedes ham, med tilsyneladende Grund, at fremstille mig som en uvidende Oldsagkyndig, der i sproglig Henseende har negtet Rigtigheden af historiske Kjendsgjæringer, ja, som en saa ensidig Oldforsker, at jeg erklærer Oldsager og Gravhøie „for de eneste umiddelbart overleverede Levninger fra den historiske Tid“!!

Men jeg henstiller til enhver fordomsfri Læser, hvorvidt en saadan Fremgangsmaade af min Modstander, og hvorvidt navnlig en Forvanskning af mine Ord under Citationstegn, kan ansees for sømmelig eller en sand Videnskabsmand værdig.

Næsteften at forvanske mine Ord, har Munch brugt en anden, i vore Dage ligesaa ualmindelig Bevisførelse, for at skaffe sine Anskuelse om den forhistoriske Tid i Norden Indgang som „utvivlsomme og fuldstændigt beviste historiske Kjendsgjæringer“. Han tager nemlig sin Tilflugt til den større Autoritet, han som en ældre, fortjent Videnskabsmand naturligvis maa have i Publicums Øine i Sammenligning med mig. Han paaberaaber sine dybe og grundige Studier, og siger ligefrem gjentagne

Gange, at Grunden til Uoverensstemmelsen i vore Meninger ligger deri, at han forstaaer Tingen, men jeg forstaaer den ikke!

Da det dog aldrig kunde falde mig ind at negte, at Munch i Almindelighed er i Besiddelse af en ganske anden omfattende Lærdom og især Sprogkundskab, end jeg, vil jeg i det Følgende søge, saavidt muligt, at lade andre Forfattere dømme os imellem. Først og fremmest vil jeg anvende denne Fremgangsmaade med Hensyn til Munchs sproglige Beviser, da han fornemmelig ved dem henskyder sig under min Uvidenhed.

Man vil erindre, at Munch troer at have bevist den for de skandinaviske Rigers Nutid og Fremtid saa høist afgjørende Opdagelse, at de gammeldanske Lande eller det Sydlige af Skandinavien engang, adskillige Aarhundreder før Christendommens Indførelse, har været beboet af et tydsk-gotisk Folk. Denne tydske Gotiskhed var jo rigtignok forskjellig fra den nærværende Tydskhed, idet den laa Nordiskheden langt nærmere; den forsvandt ogsaa ganske, da de nordiske Folk nordfra trængte ned i de danske Lande og underkuede eller uddrev Goterne, hvorved den store gotiske Folkevandring skal være opkommet. Men alligevel har dog, som Munch troer, denne Gotiskhed havt en saadan Indflydelse i Syd-Skandinavien i Modsætning til det Nordlige, at Iværksættelsen af en nærmere Union af de tre skandinaviske Riger derved er bleven særdeles vanskelig, for ikke at sige umulig.

Hovedbeviset for denne uventede, af Historikere og Politikere tidligere ikke ahnede Hindring mod en skandinavisk Union, ligger deri, at „Goterne allerede i de danske Lande“ (inden deres Bevægelse mod Syd)

„havde en meget uddannet Runeskrift, og at de have efterladt sig Mindesmærker med Indskrifter i det samme Sprog, som vi af Donau-Goternes Literatur lære at kjende“. Disse Indskrifter med de saakaldte „tydske Runer“ ere, som Munch lærer, „hidtil, med Undtagelse af nogle yderst faa i Sverige og det sydøstlige Norge, kun fundne i Danmark og de gammeldanske Lande, samt i de af Angelsachserne coloniserede Dele af Storbritannien“ (And. Stridsskr. S. 22). De ere fundne paa et af de berømte Guldhorn fra Gallehus, paa endel Guldbracteater og andre Oldsager, samt paa adskillige Runestene. Men af disse Indskrifter har Munch hidtil kun kunnet forklare til egen Tilfredshed Guldhorn-Indskriften og „Dele“ (Annal. 1848 S. 282) af Stenskrifter i Bleking. Dette er vel just ikke Meget, men Munch lader dog sine Læsere tydelig mærke med, at et saa stort Resultat kun har kunnet blive opnaaet ved Hjælp af den hidtil langt fra tilbørlig anerkjendte „sammenlignende Sprogvidenskab“, der først af Rask og især af Grimm er bragt i System. „Man kunde næsten sammenligne, siger Munch, den Betydning, Sprogvidenskabens i historisk Henseende ved Grimms Arbejder erhvervede, med den Betydning, der blev Dampkraften til Del i alle praktisk-mechaniske Foretagender, da den Opgave, at benytte den til at drive Maskiner, blev løst“ (And. Stridsskr. S. 13).

Det er dog næsten mere end uheldigt for Munch, at den allerførste Gang, han i Henhold hertil lader sin sproglige Dampmaskine virke, kommer han netop i Collision med denne Dampkrafts Opfinder, Grimm. Om Guldhorn-

Indskriften, hvis Læsning er Hovedhjørnestenen i den munchske Hypothese, siger han selv i sit sidste Skrift S. 28: „Guldhorn-Indskriften, hvilken jeg i Kraft af at jeg forstaaer Sagen, erklærer at have læst rigtigt, trods al Indvending af Worsaae, der ikke forstaaer Sagen, er og bliver gotisk“. Men ifjor fortæller Munch, mærkeligt nok, selv, (i Annaler for Nord. Oldk. og Hist. 1848. S. 276), at Grimm „har gjort Indvendinger mod just at forklare den af det Gotiske“, og at Grimm, istedetfor at antage den munchske Hypothese, at Indskriften senest er fra Aar 200 efter Christus, snarere henfører denne til det 7de Aarhundrede!! Det er altsaa kun en lille Tidsforskjel af et halvt Aartusinde.

Disse grimmske Tvivl om Gnlhorn-Indskriftens Sprog og Tidsalder ere i mere end een Henseende farlige for Munchs „utvivlsomme, historiske Kjendsgjærninger“. For det Første er denne Indskrift, vel at mærke, Munchs eneste Bevis for, at Gotterne inden deres formentlige Bevægelse sydpaa, havde en meget uddannet tydsks Runeskrift, ligesom ogsaa for, at vi i Norden have rengotiske Sproglevninger.

For det Andet bidrage de just ikke til at styrke Troen paa Rigtigheden af de ved Munch dechiffrede „Dele af de blekingske Runeindskrifter“, hvis Sprogform endog, efter Munchs egen Tilstaaelse, kun svæver mellem Gotisk og Oldnordisk, og følgelig kun bør kaldes „halvgotisk“. (Annal. 1848, S. 282—283). Man behøver neppe at tilføie, at det allerede er meget usikkert og mistænkeligt, naar Munch af Indskrifter, hvis enkelte Ord ikke ere adskilte ved noget

Bindetegn, og hvis Forklaring saaledes er dobbelt udsat for Paavirkning af Phantasieens Gjøglebilleder, i Regelen kun kan læse enkelte Ord. Det er indlysende for Enhver, at et Forklaringssystem, som Munchs, først kan erklæres gyldigt og afgjørende i historisk Henseende, naar det uden at støtte sig til mulige Tilfældigheder, er istand til i Hovedsagen at forklare i det mindste det overveiende Flertal af de forhaanden værende Skriftlevninger af den paagjældende Art, saasom ikke alene Indskrifterne med de saakaldte „tydske Runer“ paa Stene, men ogsaa navnlig paa Guldbracteaterne.

Ved at bestemme Localiteten for disse Indskrifter i Norden, søger Munch endnu ovenikjøbet at insinuere en aabenbar Urigtighed til Fordel for sit System, idet han paastaar, at de „tydske“ Runer i Norden ere udenfor de af Angelsaxerne coloniserede Dele af Storbritannien „hidtil, med Undtagelse af nogle yderst faa i Sverige og det sydlige Norge, kun fundne i Danmark og de gammeldanske Lande“, hvilke jo ogsaa „maa ansees for Goternes egenlige Hjem og Arne“. Men nu siger Finn-Magnusen, hvis Paalidelighed med Hensyn til denne Stedsbestemmelse vel ikke kan betvivles, (i Runamo og Runerne Pag. 395—6):

„Den tydsk-angelsaxiske Runeart forekommer som indhugget paa Stene, baade i Norge og Sverrig, men derimod er det mig ikke bekjendt, at den endnu er opdaget som sammenhængende Stenskrift i vort nu egenlige Danmark. Dog maa det bemærkes, at forskjellige Indskrifter af den heromhandlede Art findes paa Stene i Bleking, der fordum har hørt til det danske Rige, samt at enkelte angelsaxiske Runer forekomme i nogle faa danske Stenindskrifter“.

Efterat have omtalt disse faa blandede Indskrifter vedbliver Finn-Magnusen (sammesteds S. 468): „Høist besynderligt er det, at man ellers ikke i det egenlige Danmark, saavidt mig er vitterligt, hidindtil har opdaget flere Indskrifter paa Stene, bestaaende af eller blandede med de saakaldte tyske eller angelsaxiske Runer“!

Altsaa: i det egenlige nuværende Danmark har man hidtil kun truffet Indskrifter med „tyske“ Runer paa mindre Oldsager, som Guldhornet og Guldracteater;

derimod i de forhen til Danmark hørende Lande paa den skandinaviske Halvø (især i Bleking), saavel som i Sverig, helt op i Upland, ja i det norske Landskab Bahuslehn og som det synes tilmed i Tellemarken (jfr. Runamo og Runerne, S. 387 ff.) har man fundet store Stene med sammenhængende Indskrifter af „tyske“ Runer, ikke at tale om, at Bracteater og andre Oldsager med lignende Indskrifter ere opgravede rundt om i Sverige og Norge — et Resultat, som er Munchs omtrent stik modsat.

Det kommer nemlig nu til at hedde: at i Norden findes de „tyske“ Runer som Indskrifter (med faa Undtagelser i det nuværende Danmark), hyppigst paa den skandinaviske Halvø (som Munch kalder den „vor Halvø“), eller i det nuværende Sverige og Norge!

Overensstemmende med Munchs Antagelse, at alle Indskrifter med „tyske“ Runer ere tydisk-gotiske, og ifølge hans sædvanlige Bevisførelse vilde man saaledes her kunne have et uigjendriveligt Bevis for, at der i en fjern Oldtid har været mere Tydisk-Gotiskhed i Sverige og Norge (paa „vor Halvø“) end i det nuværende Danmark!

Læseren maa imidlertid ikke troe, at Benævnelsen „tydske“ Runer afgjør Nogetsomhelst med Hensyn til Runernes eller Sprogets Tydskhed; thi det er et saa vilkaarligt Navn, at Munch endog foreslaaer, rettere at kaldé dem „gotiske eller danske“, hvilket han atter grunder paa den Læresætning, hvis Falskhed vi nys have bevist, at det er „en bekjendt Sag, at virkelige Oldtidsminder med saadan Skrift ingensteds findes i større Mængde, end i de nuværende og ældre danske Lande!“ (Annal. 1848, S. 283—84).

Det hele saakaldte „tydske“ Runevæsen, hvorafr Munch med saa stor Selvbevidsthed har udledet saamange og saa fine Beviser for tydske Goters Ophold i de nuværende og ældre danske Lande, indskrænker sig til den simple Omstændighed, at der i de nordlige Lande, især i det nuværende Sverige og Norge, findes nogle eiendommelige Runeskrifter, som ere forskjellige fra de sædvanlige nordiske, og som man hidtil ikke har kunnet udtyde paa en tilfredsstillende Maade.

Jeg skal ikke opholde Læseren ved de tre, fire Stedsnavne i Danmark, hvorafr Munch endvidere vil slutte sig til en fordums Tydsk-Gotiskhed her. Jeg har nemlig al mulig Agtelse for den „sammenlignende Sprogvidenskab“, naar den bevæger sig paa et fast, historisk Grundlag. Men jeg kan ikke tillægge den ubetinget Gylldighed, naar den alene af Navne, som først ere nedskrevne i den tidlige Middelalder, vil udlede historiske Resultater for et Tidsrum, der i det mindste ligger et halvt Aartusinde længere tilbage; thi i denne vidtstrakte Mellemtid kan Navnenes Form mange Gange være forandret.

Jeg troer noksom at have oplyst, hvorledes Munch

ved Forvanskninger af mine Ord, ved Paaberaabelse af sin egen ualmindelige Indsigt i sproglige Forhold, og ved en urigtig Fremstilling af haandgribelige Kjendsgjæringer har søgt under den „sammenlignende Sprogvidenskabs“ Flag at støtte sit vaklende og nærmest paa løse Formodninger byggede System om en forhistorisk, saakaldet „tydsk“ Befolkning i Danmark og de gammeldanske Lande. Af hans sproglige Dampmaskine, til hvis Erhvervelse han lykønsker sig selv, har man, i det mindste med Hensyn til den forhistoriske Tid, hvorom Talen her er, saaledes hidtil kun seet Dampen. Han har „the steam up“, men det er ikke endnu lykkedes ham at bringe sin Maskine fast og stadig Gang. Og selv, om han ogsaa naaer her-til, vil han dog have meget Arbejde og megen Møie, inden han lærer at styre den klar af alle de Mindesmærker, de Gravhøie, Stensætninger og Bautastene, der alle vegne som farlige Skær dukke op af den forhistoriske Tids Taagehav.

Min Modstanders Forsøg paa fremdeles at gjendrive de af mig, navnlig fra Oltidsminderne, hentede Tvivl mod hans Hypothesers Ægthed, ere af en ikke mindre eien-dommelig Art, end de ovennævnte.

Hvad der blandt alle mine Grunde for den ældste dansk-gotiske Befolknings Nordiskhed, efter Munchs Mening (Side 27) alene „nogenlunde seer ud som en Antydning til et Bevis, er Danefolkets fuldstændigt nordiske Charakter, allerede for over tusinde Aar siden. Men den fuldstændigt nordiske Charakter er det netop, som man ei med Bestemthed kan godtgjøre“.

Det er virkelig Skade, men vel at mærke, ikke for mig; thi Paastanden er oprindelig ikke min. Den tilhø-

rer, ja man skulde næsten ikke troe det, ene og alene Munch selv, der i Annalerne for 1848 (S. 216—217) utvetydigt og uden nogetsomhelst Forbehold har erklæret, at Danmarks „fuldkommen ensartede Befolkning allerede for over tusinde Aar siden havde antaget fuldstændig nordisk Charakter, der var trængt saaledes til Bunds, at alle andre foregivne tyske Elementer kun ere at ansee som en senere Incrustation.“

Men det hjælper naturligvis altid godt til at skjule de svage Puncter i en Polemik, naar man fragaaer, hvad man kort iforveien har indrømmet.

Om vore Oldtidsminder selv bemærker Munch (i sit Skrift S. 15) med den ham egne, mildest talt, djærve Ligefremhed, der vistnok allerede ovenfor maa have givet nogen Anledning til Forundring:

„Jeg erkjender, og har saa fuldstændigt erkjendt Oldtidsmindernes Betydning og Vigtighed ved ethnographiske Undersøgelser, jeg har beskæftiget mig saameget med at studere og bedømme dem, at Hr. Worsaae ei med Hensyn til dem, skal kunne gjengive mig den Anke, jeg har ført over ham med Hensyn til Sprogkynigheden.“

Ihvorvel nu Munchs hele paafølgende antiqvariske Udvikling lider af mange og store Ufuldkommenheder, idet den tillige fremtræder med en Fordringsfuldhed, der neppe staaer tilbage for den, som pleier at betegne Halv-Kundskaben, vilde det dog have været betænkeligt for mig at betvivle Munchs anførte, fordelagtige Vidnesbyrd om hans egen Indsigt, hvis ikke det Foregaaende allerede havde viist, af hvad Beskaffenhed hans selvskrevne Atte-

ster om hans Sprogkyndighed, i det mindste med Hensyn til det forhistoriske Tidsrum, vare.

Munch har søgt at føie en ny Fortjeneste til sine tidligere ved at give den danske Archæologi et nyt Sving. For at hans System, der i sproglig Henseende og med særligt Hensyn til Localiteten af de „tydske“ Runeskrifter, er saa vel afpasset, ogsaa kan være styrket ved Oldtidsmindernes Udsagn, har han indtil Videre tænkt sig (And. Stridsskr. S. 23—24):

1) At Bronzealderens Mindesmærker i Danmark ikke skulle henføres til noget gotisk eller overhovedet noget germanisk Folk; de skulle kun antages at stamme fra et ikke-germanisk (rimeligst keltisk) Folk;

2) De større Begravelsespladser i Danmark fra Jernalderen med uhrændte Lig i naturlige Sandbanker skulle derimod hidledes fra de herømte tydske Goter, af hvilke kun de rigeste og mægtigste fik egne Gravhøie, hvori de begroves med deres Heste.

Samtlige mine herimod fremførte Indvendinger, saasom, at Bronzealderen først kan være fuldstændig sluttet i Danmark flere Aarhundreder efter Chr., saa at navnlig den maa hidrøre fra Goterne, der ovenikjøbet ikke kunne have været tydske; at Jernalderens Mindesmærker hos os desuden utvivlsomt ere altfor faa til at omfatte to forskellige Folk, som tydske Goter og Nordboere etc. etc. — ryddes tilside af Munch uden nogensomhelst Vanskelighed. Jeg har nok paaheraabt mig Bronzealderens Opheer i det 6te og 7de Aarhundrede, „men uden at anføre Grunde, der i mindste Maade kunne kaldes saa afgjørende, at man ikke ligesaa godt kunde sætte den et Aartusinde tilbage“. (Munch: And. Stridssk. S. 16). Jeg har heller ikke paavist en saadan

Overgang mellem Broncealderen og Jernalderen, som maatte findes, hvis eet Folk havde været det fremherskende i begge disse Aldere; jeg skal endelig have glemt, at Guldbracteaterne, med „tydske“ Runer og følgerig med „tydsk-gotiske Indskrifter“ (det veed nemlig Munch, skjønt han endnu ikke har forklaret dem) hidrøre fra Jernalderen, og dermed er allerede, siger Munch (S. 23), „Worsaaes hele Lære om de danske Goters Bronce-cultur omstyrtet, og hans kunstige Bevis for disse Goters Identitet med den senere nordiske Befolkning i Landet kjendt uefterretteligt at være“.

Altsaa vor Jernalders Begravelsespladser i Sandban-ker skulle da nu være tydsk-gotiske! Men Munch har det tilfælles med mange geniale Forskere, at Tidsforholdene ere ham temmelig ligegyldige. Han har vel først ved at skubbe Broncealderens Slutning et Aartusinde længere tilbage i Tiden, end jeg har troet at turde sætte den, faaet en Leilighed ledig paa nogle hundrede Aar før Chr. Føds., hvori han midlertidig kan indsætte sine tydsk-gotiske Begravelsespladser her i Danmark; thi da det er een af Munchs „utvivlsomme, historiske Kjendsgjerninger“ fra vor forhistoriske Tid, at den store gotiske Folkevandring i de første Aarhundreder efter Christus alt var udgaaet fra de danske Lande, som „Goter-nes egenlige Hjem og Arne“, efterat de længe havde opholdt sig her, maae de ældste tydsk-gotiske Mindesmærker her i Landet jo gaae tilbage til adskillige Aarhundreder før Udvandringen, ja vel endog til Aarhundreder før Christus. Munch deler overhovedet den gotiske Tid i Danmark i to Perioder: den rengotiske omtrent til Aar 450, og den halvgotiske fra 450 til Braavalla-

slaget eller til henimod Aar 720. (Ann. for Nord. Oldk. og Hist. 1848. S. 313). De ommeldte Begravelsespladser maae som „tydsk-gotiske“ følgelig tilhøre enten den ren-gotiske eller halvgotiske Periode eller vel endog begge disse Tidsrum.

Men de oftnævnte større Begravelsespladser med ubrændte Lig ere langt fra udelukkende fundne i Danmark. Grave af selvsamme Art, uden opdyngede store Høie og indeholdende ubrændte Lig i Mængde ved Siden af hinanden, forekomme, som bekjendt, i Schweiz, Tydskland, Frankrig og England, hvor de ved de talrige Jernbane-anlæg især i senere Aar ere opdagede i stort Antal. De have det tilfælles, at de efter de deri nedlagte Oldsagers Beskaffenhed at dømme, alle ere yngre end Romernes Overskriden af Alperne. I Schweiz og Sydtydskland har man fundet Mynter i disse Grave fra de første Keisere, ja Gravene have endog paa sine Steder været byggede af sønderslaaede romerske Ligstene; Spor af Christendom have heller ikke manglet. Jo længere man imidlertid kommer op mod Norden og Vesten, desto yngre ere tydelig disse Grave, idet de t. Ex. røbe deres Oprindelse fra Franker og Angelsaxer, altsaa tidligst fra det 5te, 6te Aarhundrede.

Med vore Begravelsespladser er netop det Selvsamme Tilfældet. De i dem fundne Oldsager ere stundom romerske fra den senere Keisertid, blandede med Sager af endnu sildigere Oprindelse, som Glas-, Sølv- og Broncekar m. m., hvilke ofte ere Efterligninger, tildels barbariserede, af romerske Forbilleder. Men ikke en eneste af vore Begravelsespladser fra Jernalderen, hvilke, mærkeligt nok, endnu ikke have indeholdt Vaaben eller skærende Redskaber af Jern, vil man med nogensomhelst Grund kunne

sætte længere tilbage i Tiden, end i det Allerhøieste til Aar 500 efter Chr. Selv Guldbracteaterne med de saakaldte tydsk-gotiske Runer, ere oprindelig fremstaaede ved Efterligning af byzantinske Mynter, der her i Norden først findes fra det 5te, 6te Aarhundrede. Guldbracteaternes høieste Alder bliver derfor ogsaa omtrent som Begravelsespladsernes.

Altsaa hverken Jernalderens Begravelsespladser eller Guldbracteaterne have Nogetsomhelst at gjøre med den af Munch opstillede rengotiske Tid før den store gotiske Folkevandring i det tredie Aarhundrede, ja de hidrøre ikke engang fra det Tidsrum, der ligger mellem den store gotiske Folkebevægelse sydpaa i det 3die Aarhundrede og den rengotiske Periodes formodede Slutning Aar 450; de maae øiensynlig tilhøre Munchs halvgotiske Tid mellem 450 og 720. Man kan ellers ikke her lade være at tænke paa, hvilken uhyre Befolkning af tydske Goter, der, efter Munchs mærkelige Opdagelser, engang maa have været i de danske Lande. Et Par hundrede Aar efter Chr. udvandre de i saadan Mængde, at de næsten sætte Syd-Europa paa den anden Ende, og dog er der blevet saamange tilbage i Norden, at de 500 Aar efter (forsikkrer Munch os) kæmpe drabelig mod de fremtrængende Nordboere eller Normænd i Braavalleslaget, ja Levninger af dem skulle endog have spøgt i Danmark lige ned i det 17de Aarhundrede!

Men naar nu de formentlig tydsk-gotiske Begravelsespladser tilhøre den halvgotiske Tid efter den store Udvandring og efter Aar 450, hvilke Mindesmærker har da Munch at opvise i Danmark fra den rengotiske Tid før Udvandringen? De danske Oldforskere kjende hidtil ingen, der kunne passe for dette

Tidsrum, der jo, som Munch paastaaer, er en Del af vor Jernalder. Skulle de ulykkelige rene Goter maaskee antages slet ikke at have efterladt sig noget Spor, ret som om de vare omvankende Vilde, uagtet deres Folkemængde netop dengang, inden de store Udvandringer, var saa uhyre stor, uagtet de vare i Besiddelse af Jern (Munch), og af „en meget uddannet Runeskrift“? Det er dog aldeles utænkeligt.

Da nu fremdeles de af Munch til de tyske Goter henførte større Begravelsespladser og store Gravhøie med Skeletter af Mænd og Heste, ere de eneste hidtil kjendte Grave fra Jernalderen i det nuværende egenlige Danmark, og da man her aldeles mangler de eiendommelige og talrige Grave og Stensætninger med brændte Lig, som betegne den nordiske Stamme i Sverige og Norge, er det ikke muligt at tænke sig, hvilke Grave i det nuværende Danmark Munch skulde kunne henføre til de her efter de tyske Goter indvandrede Nordboer, der jo dog levede her som „det herskende Folk“ i adskillige Aarhundreder før Christendommens Indførelse! Munchs nye System maa derfor naturlig vække megen Sensation blandt de danske Oldforskere; thi da man selvfølgelig ikke er berettiget til at antage, at han har overseet Nordboerne og de nordiske Grave i Danmark, er man ene henvist til den Formodning, at det er lykkedes Munch fra Norge af at opdage Mindesmærker i Danmark, som man her, trods alle Reiser og Udgravninger, ikke endnu har kunnet finde.

Men — ikke det mindste Fingerpeg giver han.

Jeg anfører ingenlunde disse stærke Tvivl ved Munchs antiqvariske System, for at dække de Huller, Mangler og

ligefremme Feil, der ganske vist efterhaanden, og især som Følge af nyere Opdagelser og mere omfattende Erfaringer, ogsaa ville findes ved mit eget. Naar imidlertid Munch angriber mig heftigt med Hensyn til Mangelen paa Beviser for Broncealderens sildige Ophør og for en grædvis Overgang fra Bronze- til Jernalderen, i hvilken Anledning han udhæver, at jeg omtrent staaer alene med disse mine Sætninger, og at navnlig den høistfortjente Etatsraad Thomsen hidtil ikke „bestemt“ har „anerkjendt“ dem, saa tør det maaskee være mig tilladt i Forbigaaende at erindre om, først at Etatsraad Thomsen ikke, siden jeg fremsatte de omtvistede Anskuelser, har udgivet noget Skrift, hvori han paa nogen Maade har drøftet eller endog haft Leilighed til at drøfte mine Anskuelser, og dernæst, at den „korte Udsigt over Museet for Nordiske Oldsager“, der, „til Veiledning for de Besøgende“, udkom her 1846, som endnu bestandig er alene i Brug, og som er forfattet af den ved Museet i mange Aar ansatte, nys afdøde Pastor J. B. Sorterup, hvem Munch dog vel ikke kan frakjende den practiske Kjendskab til de danske Oldsager, hvorpaa det her saa væsenlig og næsten udelukkende kommer an, baade har ansat Broncealderens fuldstændige Ophør hos os saa sildig, som c. Aar 500 efter Chr., (Side 70), og derhos ligefrem udtalt (Side 37), at Jernalderens Cultur i Danmark „ingenlunde leder til at antage, at en ny Folkevandring har bragt den med sig“ — med andre Ord, i Hovedsagen har anerkjendt begge mine, for Munchs Hypotheser ubeleilige Sætninger! Forresten har jeg naturligvis aldrig kunnet være saa indbildsk at troe, at Kundskaben om den forhistoriske Tids Tilstande i Norden eller i Danmark skulde være afsluttet ved mine

Forsøg paa at skaffe en Smule Lys i det tykke Mørke. Jeg har endog udtrykkelig sagt (og netop i mit Skrift mod Munch S. 28): „at det er meget rimeligt, at det Resultat, man hidtil har villet udlede af Oldtidsminderne med Hensyn til vore Forfædres Indvandring, er paa sin Vis ligesaa ensidigt, som det Hovedresultat, man i samme Retning har uddraget af de sproglige Undersøgelser.“

Men jeg har troet uden Skaansel at burde blotte et Par af de væsenligste blandt de mange væsenlige Svagheder ved Munchs archæologiske Paastande, for end yderligere at godtgjøre, at Undersøgelserne om den mørke, forhistoriske Tid i Norden og navnlig om vore Forfædres Indvandring og Bosættelse, visselig endnu heller ikke ere sluttede ved Munchs Formodninger eller ved hans dristige Forsøg paa med Magtsprog at overhugge Knuden, hvor han ikke mægter at løse den. At det dog mulig vil lykkes ham i Tiden, tilfredsstillende at fortolke de omtvistede Runeskrifter og derved at vinde et fastere Grundlag for meget af det, som han endnu kun synes at skimte, er ingenlunde hermed negtet. Men indtil det skeer, hvad vi baade ville haabe og ønske, ret snart maa skee, er jeg visselig fuldstændig berettiget til at protestere mod de uhjemlede forhistoriske Hypotheser, som Munch saa høist uegenlig kalder „utvivlsomme, historiske Kjendsgjærninger“, som tilmed skulle gøres gjældende i de nordiske Rigers Politik, og som ved deres egen Ophavsmand, i det norske Folks Navn, fordres anerkjendte af danske Forfattere og Politikere, under Trusel af, at Enhver, der enten tier stille („ignorerer“), eller gjør Indvendinger, strax, paa Norges Vegne, vil blive erklæret for en aabenbar Ringeagter, ja næsten Fjende af Norge og Normændene!

Som et lærerigt Bidrag til Belysningen af Munchs litteraire Terrorisme, maa jeg meddele et talende Exempel paa, hvor vanskeligt eller rettere sagt umuligt det er, i det mindste for en Dansk, at røre ved en Hypothese af Munch, uden, som sagt, at paadrage sig Beskyldning for Fornemhed mod ham, og hvad der (som han troer) selvfølgelig er det samme, mod det norske Folk.

Den norske Hypothese om Danernes Herkomst fra Norge, blev (saa siges der) „ignoreret“ eller heftig bestridt af de Danske. Det var naturligtvis af Fornemhed og Ringeagt for Norge. Men nu oplyste Munch selv senere, at Danerne dog rettere vare Göter, og altsaa ikke komne fra Norge, men fra Götaland. Dette, der aabenbart i Hovedsagen stemmede langt mere overens med de naturlige og sandsynlige Forhold, paaberaabte jeg mig som en „Indrømmelse“, Munch havde gjort de danske Tvivl, og i hvert Tilfælde som en Retfærdiggjørelse for de danske Oldforskere, da Munch efter dette dog ikke længere med Billighed kunde bebreide de Danske, at de havde vægret sig ved at antage en Hypothese om Danernes Indvandring fra Norge af, som han nu selv var bleven nødsaget til at opgive som urigtig. Herimod, skulde man troe, at der ikke lod sig indvende Noget. Men til min store Forundring seer jeg af Munchs And. Stridsskr. S. 9, at en Sten er lettet fra mit Hjerte derved, at han „har fritaget de Danske for den Skam at have havt noget Yderligere med Norge at skaffe, men ladet dem komme over Götaland. Ligger ikke heri (vedbliver Munch) en vis Modbydelighed ved den blotte Tanke om, at Danmark i den graa Oldtid skulde have staaet i noget andet Forhold til Norge, end et overlegent? Og er ikke

dette atter en Yttring af den samme Fornemheds Følelse med Hensyn til Norge, der besjæler det danske Folk i Almindelighed, og som der i det mindste skal mange Menneskealdre til at udrydde!!“

Følgelig, hvad enten man her i Danmark „ignore-
rer“, bestrider eller endog uden Modbemærkning citerer Munchs Hypoteser, bliver dog Resultatet eet: fornemme ere vi, og fornemme blive vi. Man maa derfor virkelig lære at finde sig i en Skjæbne, der ikke synes at kunne undgaaes paa nogen anden Maade, end ved ubetinget at underskrive alle Munchs Paastande, baade dem, han for Øieblikket antager for rigtige, og dem han engang forhen har antaget, men som han senere har forladt — en Stilling, der dog neppe længe vilde blive holdbar, eftersom det nysnævnte Tilfælde ingenlunde er det eneste, i hvilket Munch har skiftet Mening. Et norsk Blad (Christianiposten), i hvilket Daa atter kraftig har talt de Danskes Sag mod Munch, oplyser saaledes (i Nr. 382): at Munch „i to Aar har havt tre forskjellige Meninger om Tiden, da Goterne bleve forjagede, men man veed ikke, hvilken af dem er den sidste og rigtigste“.

Imidlertid lader det dog til, efter Munchs nye Stridskrift, at der gives en eneste Udvei til Oprettelsen af en foreløbig og taalelig Forstaaelse, en Slags literair Vaabenstilstand, mellem Prof. Munch (det norske Folk) paa den ene Side, og de danske Forfattere, Politikere, „Skandinavister“ etc. paa den anden. Munch fremlægger selv Forslaget, idet han indbyder mig til som Repræsentant for Danmark at undertegne en Act, ifølge hvilken jeg paa mine Collegaers og Landsmænds Vegne forpligter

mig til i Nutid og Fremtid af det danske Skriftsprog at besørge udryddet Benævnelserne „islandsk“ og „oldnordisk“, som hidtil især i Danmark, til Norges Forkeielse, have været brugte for det Sprog og den Literatur, der alene bør kaldes „oldnorsk“ eller „slethen norsk“.

Men hvor smigrende det end maatte være for mig at vorde udseet til som Danmarks Repræsentant at undertegne en Convention, der vilde gjøre Ende paa en ulykkelig Pennekrig, og som ved at forsone de hidtil mod hinanden kæmpende Brødre og Slægtninger (efter Munchs Mening) vistnok vilde være af gennemgribende Vigtighed for Skandinaviens Fortid, Nutid og Fremtid, tør jeg dog ikke følge dette fristende Kald. For det Første er jeg ikke i Besiddelse af nogen Fuldmagt, og jeg veed ikke engang ret, hvorledes en saadan skulde være at opnaae; jeg er ikke saa heldig som Munch, der allerede forlængst er identificeret med det norske Folk. Desuden nærer jeg grundet Frygt for, at Conventionen, som af Munch foreslaaet, i sine nærmere Bestemmelser og i sin praktiske Gjennemførelse vilde møde store, ja uoverstigelige Vanskeligheder. Der kunde ikke alene opstaae en uhyggelig Strid om, hvorvidt man skulde vælge Benævnelsen „oldnorsk“ eller slethen „norsk“, men endnu vanskeligere vilde det blive for mig at iværksætte Oprettelsen af et saa talrigt og saa velorganiseret literairt Gendarmeri, som der vilde udkræves til, overalt i Landet af Bøger og Aviser at udjage de „urigtige“ og „vildledende“ Benævnelser „islandsk“ og „oldnordisk“ Sprog og Literatur, der naturligvis længe vilde forsøge paa at snige sig ind allevegne, for atter at agitere og om muligt forstyrre den foreløbige Rolighed i

den nordiske Literatur, som efter saamegen Blækudgydelse og med saamegen Møie var kommet istand.

Endelig, selv om alt Dette kunde overvindes, maa jeg rent ud gjøre Munch opmærksom paa, at jeg ikke indseer, hvorfor de danske Forfattere og „Skandinavier“ skulde gaae ind paa Betingelser, der ere saa uretfærdige og haarde, som om de kunde være foreskrevne af en mægtig Feltherre efter den mest glimrende og mest afgjørende Seir. Munch siger jo rigtignok ogsaa ved dette Spørgsmaal: „vi have Ret“, de Danske „have Uret“ (hans Skrift S. 46); men denne for Munch eienommelige Ligeftremhed vil, efter det før Oplyste, neppe nogensinde mere som Bevismaade komme i Betragtning. Man behøver ikke engang at oprippe den hele „norrøne“ Strid og drøfte hans mange, skjønt ofte høist ensidige Forsøg paa at bortforklare den gamle Benævnelse for det nordiske Sprog: „dansk Tunge“, for at Benævnelsen „oldnorsk“ eller „norsk“ kan blive den ene rigtige og raadende, navnlig saavel for det islandske Sprog og den islandske Literatur, som for det islandske Folk. Munch finder det nemlig (S. 45) ikke Umagen værdt yderligere at omtale, at jeg har henført den oldnordiske Literatur til tvende nordiske Folk, Islænderne og Normændene; næste Gang vil han formodenlig paastaae, at Benævnelsen „Island“ ligeledes er „urigtig“ og „vildledende“, og maa ombyttes til Ex. med Ny-Norge. Jeg vil desuden helst overlade Belysningen af Munchs Ensidigheder i denne Retning til dem, der, som min Modstander fuldkommen rigtig bemærker, „kjende bedre til vore Oldskrifter“, end jeg gjør.*)

*) Netop i disse Dage, seer jeg, at „en Islænder“ (i det sidste

Paa dette Sted vil det være nok at opstille en aldeles simpel og almenfattelig Følge af Munchs Paastand: at den islandske Literatur er norsk, fordi Sproget er norsk, hvilket jo rigtignok strax strider imod den Kjendsgjerning, at den amerikanske Literatur siden de nord-amerikanske Fristaters Adskillelse fra England kaldes amerikansk, men ikke engelsk, uagtet Sproget er Engelsk.

Munch tilstaaer nemlig gjentagne Gange selv og senest i sit sidste Stridsskrift S. 37 Anm., at det nyere norske Skriftsprog er „dansk“; altsaa er i Henhold til hans eget, nysnævnte Raisonnement: den hele nyere norske Literatur utvivlsom dansk, og det ikke alene den Literatur, der under Foreningen mellem Danmark og Norge var fælles for disse Riger, men ogsaa den Literatur, der er fremstaaet i Norge siden Norges Adskillelse fra Danmark og siden dets Gjenophøielse til et aldeles selvstændigt Kongerige.

Efter al mulig Billighed maatte følgelig Norge for Erhvervelsen af den islandske Literatur som „oldnorsk eller norsk“, ved den oftnævnte Convention opgive sin hele nyere norske Literatur til Danmark, og Munch maatte, som Vederlag for de Forpligtelser, der ere forelagte mig til Underskrift, undertegne en Contra-Forpligtelse til for Fremtiden at besørge udryddet den „urigtige“ og „vildledende“ Benævnelse „norsk“, der nu er saa almindelig anvendt i Norge om den derværende nyere (danske) Literatur og om det der brugelige (danske) Skriftsprog. Jeg vil ikke tale om, at han maatte

Nummer (22—23) af „Tilskueren“) allerede har i denne Henseende fyldestgjørende tilrettevist Munch. Med Vedkommendes Tilladelse er Artiklen aftrykt her som et Tillæg.

finde det i sin Orden, hvis man sagde, at det dog var meget besynderligt, at Munch som dansk Forfatter desuagtet vedblev i danske Blade at skrive om andre danske Forfattere, som om disse vare Fremmede, der slet ikke havde noget Nærmere at gjøre med hans Fædrelands ihvorvel danske Literatur.

Men ligesom jeg antager, og vistnok ikke uden Grund, at det norske Folk vilde betakke sig for Erhvervelsen af den islandske Literatur som „oldnorsk“ eller „norsk“, naar det for den maatte opgive hele sin nyere norske Literatur, som dansk, og ligesom jeg har den Mistanke, at det ikke længere vilde erkjende Munchs Identitet med sig, naar han gik hen og undertegnede en dertil sigtende Tractat (hvorved man i Literaturens Rige vilde blive udsat for en ny Udgave af de fra ifjor velbekjendte Vaabenstilstande paa Papiret), saaledes er jeg fuldkommen forvisset om, at det danske Folk ingensinde nu skulde ville begaae en saadan Uretfærdighed, som at kalde den nyere norske Literatur, der er fremstaaet efter Adskillelsen fra Danmark slethen dansk, fordi Sproget er dansk, over hvilket Normændene med al Grund vilde føle sig krænkede i samme Grad, som Islænderne nu ansee sig forurettede ved, at deres Literatur skal kaldes norsk.

Under disse Omstændigheder kan jeg ikke Andet, end, i det mindste for mit Vedkommende, afvise Munchs Vaabenstilstandsforslag, idet jeg vedbliver at kalde den islandske Literatur: islandsk, uagtet den er skrevet i det Oldnorske eller Oldnordiske Sprog (hvilket forresten betegnende nok kan kaldes Islandsk, da det den Dag i Dag er det gængse Sprog paa Island), og den norske Literatur, baade den oldnorske og den ny-norske efter Aaret 1814, norsk Literatur, omendskjønt den ny-norske

Literatur er skrevet paa Dansk, hvormed jeg endnu troer, at baade Islænderne og Normændene erholde, hvad der virkelig med Rette tilkommer dem, og idet jeg fremdeles agter at betjene mig af Udtrykket „oldnordisk“ som det bedste Fællesnavn for den islandske og oldnorske Literatur, og som en Benævnelse, der tilmed har faaet Borgerret i Sproget. Det af Munch foreslaaede og nærmest paa Sproget grundede Fællesnavn „oldnorsk“ eller „norsk“ vilde netop være „urigtig“ og „vildledende“, forsaavidt som det vilde vække den Forestilling, at Oldnorsk havde været et aldeles eget, fra det Olddanske og Oldsvenske forskjelligt Sprog, medens det Oldnorske, som bekjendt, kun var en Mundart af det fælles Sprog, der i Oldtiden blev talt over hele Norden.

Man kunde maaskee beklage, at en Pennekrig, som denne, skal vedblive at føres paa en Tid, hvor saamange andre Spørgsmaal af ulige større Vigtighed ere paa Bane. Men netop den kan dog maaskee bidrage til endelig engang ret at aabne Munchs endnu tvivlende Landsmænds Øine, saavel for de ugrundede Beskyldninger, hvormed Munch stadig overvælder danske Forfattere og det danske Folk, som for den smaalige Maade, hvorpaa Munch i det Hele vedbliver at misbruge sine udmærkede Evner og Kundskaber til at vække og nære de gjensidige Antipathier i Norden, der nu ellers, Gud være lovet, ere i god Gang med Dag for Dag at svinde bort. Allerede flere norske Blade, navnlig „Rigstidenden“ og „Christiania-posten“, have paa det Bestemteste protesteret mod Munchs Bevisførelse og hele Færd i denne Sag, og den Tid kan maaskee endog være meget nær, da man i Norge ganske almindelig vil erkjende, at Munch i denne Retning ved at slaae nye Saar i den forældede Brodertvist i Norden,

i Stedet for med sand broderlig Høisind at læge de gamle, kun har ydet sit Fædreland og sig selv en saareslet Tjeneste. Han vil da sikkert, i Stedet for at repræsentere det norske Folk (som han troer, han gjør endnu), blive ladt saa godt som ene med sine, for Island krænkende Paastande om Islands „norske“ Literatur, og med sine formentlig uhyre vigtige, forhistoriske Opdagelser, som i videnskabelig Henseende kunne have Fortjeneste, men som intet Menneske med sund Fornuft vil, enten paa den ene eller den anden Maade, tillægge nogensomhelst Betydning ved Ordningen af Nordens fremtidige politiske Stilling.

Inden jeg slutter denne nødvendige Retfærdiggjørelse, som jeg visselig kun ugjerne har nedskrevet mod en Mand, hvis mangesidige Fortjenester i andre Retninger forlængst have skaffet ham et anseet Navn, ogsaa udenfor Norge, udbeder jeg mig endnu Opmærksomhed for nogle Ord, der ere laante fra Etatsraad Molbechs Bedømmelse af Munchs skandinaviske Historie (i Historisk Tidsskrift 1840 I., 506—507), og som ville vise, at en lignende Mening, som den, jeg her har fremsat om visse Puncter i Munchs historisk-politiske Færd, allerede for henved ti Aar siden har været hyldet og udtalt af Etatsr. Molbech. At jeg just vælger denne Forfatters Ord, skeer nærmest, fordi Munch selv i sit forrige Skrift har tillagt Molbechs Mening om det skandinaviske Spørgsmaal, særdeles Betydning.

Munchs Skandinaviens Historie er (siger Molbech):

„et Arbeide, som røber en kjæk og frisindet, men mere polemisk, end rolig, upartisk og gjennemskuende Aand i Nordens politiske Forhold — et Arbeide, der bærer Præg af, at Forfatteren af Skandinaviens Historie vel har gjort sig fri for danske, men ikke for norske Fordomme; og at denne Historie er bleven til under en overveiende og indskrænkende national Indflydelse — en Indflydelse af hin, sit Lands og sit Folks Fordele og Fortjenester overvurderende Patriotisme, der lettere kan forvanske, end forædle den ægte, med Humaniteten og den høiere Menneskeværdighed harmonerende Fædrelandskjærlighed; og denne møde vi saa ofte i det norske Folks Historie, at vi maa ønske, den ligesaa lidt der, som nogensteds i det øvrige Norden, maatte svækkes eller forandre sin Natur“.

Hon Borgfrøken.

Bemærkninger

ved

P. A. Munchs Skrift: „Skandinavismen, nærmere
undersøgt med Hensyn til Nordens ældre
nationale og litteraire Forhold“,

af

en Islænder.

Brynjólfur Petursson.



Hr. Munchs Afhandling, der er et Aftryk af en i et norsk Dagblad indført Artikel, er skreven som „Bemærkninger ved J. J. A. Worsaaes Skrift, „om en forhistorisk saakaldet „tydsk“ Befolkning i Danmark.“ Afhandlingen deler sig i 2 Dele, hvoraf den første taler om den forhistoriske Tid i Danmark, men den anden er foranlediget ved nogle Ytringer af Worsaae om den formentlige Uret, Munch skulde have gjort sig skyldig i mod Islænderne, med Hensyn til deres Andeel i Nordens gamle Sprog og Literatur.

Den første Deel af dette Munchs Skrift, der, i Forbigaaende sagt, forekommer mig at levere det bedste indirecte Beviis for Skandinavismens historiske Berettigelse, som en Skandinavist kan ønske sig, skal jeg ikke indlade mig paa at omtale, omendskjönt den vistnok kan trænge til adskillige Bemærkninger. Derimod skal jeg med nogle Ord omtale de Paastande, Hr. M. har opstillet som Qvintessentsen af den sidste Deel, og som lyde saaledes:

1. Benævnelsen *Islandsk* om det i Norge og paa Island i Middelalderen brugelige Sprog med tilhørende Literatur er aldeles urigtig og utilbørlig;
2. Benævnelsen *Oldnordisk* om samme Sprog og Literatur, naar deri ikke ogsaa oldsvensk og old-

dansk Literatur indbefattes *), er ligeledes urigtig og utilbørlig;

3. Den ene rigtige Benævnelse for samme Sprog og Literatur er Oldnorsk eller slethen Norsk.

Uagtet nemlig Hr. Munch alene stiller sin Opfordring til at gjendrive disse Sætninger til Hr. Worsaae og de danske Skandinavier, men med sin sædvanlige Ringeagt for alt, hvad der er islandsk, har anseet Sagen som Islænderne aldeles uvedkommende, og uagtet jeg hverken er Worsaae eller dansk, ja ikke engang hører til „Nordens tredelte Stamme,“ men derimod er en Islænder, troer jeg dog ikke at burde tie ganske stille til de opstillede Paastande.

Det er ikke den første Gang at Hr. Munch udtaler de Anskuelse, som han nu har fremsat i deres fulde Skarphed, og det kunde derfor vistnok undre Mange, at ingen Islænder tidligere har taget til Gjemme derimod. Men, hvis jeg kan slutte fra mig selv, saa have mine Landsmænd ikke anseet Sagen for farlig, og desuden havt andre Grunde til at lade den ligge uberørt fra deres Side. Det er bekjendt, hvor meget Islænderne holde af deres Modersmaal, og det er da ganske naturligt, at de med Glæde og Interesse følge de ivrige og heldige Bestræbelser, som adskillige Nordmænd, med P. A. Munch blandt de Forreste, i den senere Tid have gjort, for at vække Interesse for og udbrede Kundskab til dette Sprog. Det er ogsaa ganske naturligt, at Islænderne, ifølge

*) Dette hænger sammen med Hr. Munchs Paastand: at det oldnordiske Sprog med tilhørende Literatur aldeles ikke har det Ringeste med Danmark og Sverrig at bestille.

deres hele Stilling, maa sympathisere med Nordmændene forsaavidt de søge at vinde for deres Forfædre den Anerkjendelse af deres videnskabelige Bedrift, som man ikke tidligere noksom har skjænket dem. Under saadanne Omstændigheder maa man være varsom med at angribe en enkelt Mand, om han end i sin Varme for Sagen gaaer for vidt, da man ellers let kan mistænkes for at stride mod det Retfærdige i Sagen, og man maa derfor heller vente med Taalmodighed og haabe paa, at saadanne Udskeielser med Tiden ville bortfalde, naar det Maal, hvorfor der er kjæmpet, er naaet.

Enhver Taalmodighed maa imidlertid have sin Grændse. Det er nu blevet klart, at enten har Hr. Munch aldrig havt den Hensigt at vinde for Nordmændene en retmæssig Plads i den oldnordiske Literatur og Sprog, eller at han i det Mindste nu er kommet paa det Punkt, at der for det Første intet Haab mere kan være om, at han kommer til Sandhedens Erkjendelse, thi han raser nu saaledes mod alt hvad der er islandsk, at han med intet Ringere vil lade sig nøie, end at Islands Navn aldeles udslettes af Historien, hvor der tales om Nordens gamle Sprog med tilhørende Literatur. Og det er derfor at jeg, af Frygt for at hans litteraire Navn og unægtelige Fortjenester af det oldnordiske Sprog kunde forlede flere af hans Landsmænd til at troe paa hans Autoritet i dette Emne, har anseet det for nödvendigt, at vise den fuldkomne Tankeforvirring, som ligger til Grund for hans ovenanførte Paastande.

Det er en almindelig, i Sagens Natur grundet Erfaring, at en Mand, som lader Lidensskaben styre

sin Pen, næsten aldrig kan bevare den logiske Form i sin Fremstilling, om han end ellers kan tænke klart og skarpsindigt. Det er derfor intet Under, at Hr. Munch, her i denne Opsats, ikke alene hvert Öieblik synder imod de simpleste Regler for en gyldig Slutning, men ogsaa har saaledes forvildet sig i Fremstillingen, at det er umuligt at finde hans Tankegang. Jeg skal derfor ikke følge denne, og maa alene simpelt hen holde mig til hans Paastande, og er det da nödvendigt, naar man ikke skal gjøre sig skyldig i Hr. Munchs Tankeforvirringer, at behandle Paastandene særskilt med Hensyn til Sproget og med Hensyn til Literaturen.

Jeg skäl nu först omtale Sproget.

Hr. Munch har selv i den förste Deel af sin Afhandling vedkjendt sig den Ansknelse, at de egentlige Daner, som han antager at have erobret Danmark fra en gothisk-tydsk Folkestamme, hörte til den nordiske Folkestamme (i Modsætning til den tyske eller den tydsk-gothiske), at det Sprog, som disse Erobrere talede, allerede ved Slutningen af Gorm den Gamles Tider var trængt igjennem til at blive et almindeligt Folkesprog i Danmark, at dette Sprog var en overmaade reen Mundart, og at Ordet dönsk tunga opstod som Betegnelse for nordiske Mundarter i Almindelighed. Jeg tager det til Indtægt, som Hr. Munch her har indrömmet, overeenstemmende med hvad alle Andre, der kjende noget til Forholdene, antage, at der ved Slutningen af Gorm den Gamles Tider taltes et Fællessprog over hele Norden, og at dette Sprog kaldtes dönsk tunga. Jeg tilföier den Sætning, som Hr. Munch ikke vil vove at rokke ved, at dette

Forhold vedblev i nogle Aarhundreder, navnlig frem over den Tid, da den oldnordiske Literatur stod i sin fuldeste Flor. Der ere Beviser derfor i Overflödighed. Saaledes hedder det f. Ex. i Islændernes Lovbog grágás arfaþ. 6. kap. „Norske og danske og svenske Mænd skulle her (i Island) tage Arv efter Beslægtede i 6 Led og nærmere Beslægtede. Men Mænd, som tale et andet Sprog, end det danske &c.“, hvorfor dette Sprog i det samme Capitel kaldes v á r t u n g a (d. e. Islændernes Sprog). Nu spørger jeg Hr. Munch: Have vi ikke her en fuldkommen historisk berettiget Benævnelse for det Sprog, som dengang var fælles for Norden, og hvori saavel den nævnte grágás, som de övrige islandske og norske Böger fra den Tid ere skrevne; thi Hr. Munch vil dog vel aldrig nægte, at naar dette er en fælles Benævnelse for alle nordiske Mundarter, kan det bruges om hver enkelt af dem, f. Ex. Islandsk eller Oldnorsk. Skal man da ikke kalde det fælles Sprog Dansk? Det vil nu Hr. Munch vel ikke, og hvorfor? Fordi det skal hedde Oldnorsk eller slethen Norsk. Og hvilket er nu Hr. Munchs Beviis herfor? Fordi, siger han, Ordet norsk er traadt istedenfor det gamle Ord norrœnn, og fordi, siger han endvidere, Ordet norrœnn aldrig nogensinde forekommer som et fælles Begreb for det, der tilhörer hele Norden, men alene om det, der tilhörer Norge, derfor skal Norsk bruges om hele Nordens Fællessprog. Er det ikke næsten utroligt, at Hr. Munch kan opstille en saadan Sætning, eller rettere sagt, at han troer at kunne slippe igjennem med den for noget fornuftigt Menneskes Domstol, for derpaa at bygge et andet Blend-

værk (hvorom nedenfor)? Vil ikke Enhver indrømme, at ere disse Præmisser rigtige, saa kan man ikke bruge „Norsk“ om Nordens gamle Fællessprog? Men jeg vil hjælpe paa Hr. Munch, alt hvad jeg kan, og bevise at Benævnelsen *norrøen tunga* virkelig har den samme historiske Berettigelse som *dönsk tunga*. Det er ingen Tvivl underkastet, at *norrøent* er et Tillægsord, dannet af *norð*, og betyder: det, der tilhører Norden, det, der er fra Norden, nordligt. Men det er ogsaa ligesaa vist, baade ifølge den almindelige Tænkning og Sprogenes Love, at ligesom *norrøent* maa kunne bruges om alt, hvad der tilhører Norge, i Modsætning til det øvrige Norden, fordi Norge er og har været det nordligste Rige, saaledes kan ogsaa *norrøent* bruges om den sproglige og sædelige Eenhed, som vi kalde Norden, i Modsætning til sydligere Eenheder. At nu denne sidste Brug, der allerede følger af Sprogets Natur, om saa intet skriftligt Beviis derfor havdes, virkelig har fundet Sted, er let at bevise. Ja! det er endog umuligt at anføre nogen anden fælles Benævnelse for Norden, end *norrøent*, med Undtagelse af at *dönsk tunga* gaaer jevnside med *norrøen tunga*. Alt det samme gjælder om Ordet *norðmenn*, at det bruges om Norges Indbyggere (ogsaa *Noregsmenn*) i Modsætning til Nordens øvrige Indvaanere, og om alle Nordens Indbyggere i Forhold til sydligere Nationer. At Ordene *norrøent* og *Norðmenn* oftere bruges i den førstnævnte, end i den sidstnævnte Betydning, er ligefrem en Følge af at der oftest tales om Nordens egne Forhold. Det grændser virkelig nær til det Latterlige, at ville paastaae, at der paa

alle de Steder, hvor norrønt og Norðmenn mod-sættes sydlige Forhold og sydlige Nationer, alene skulde være sigtet til Norge og dets Indbyggere. Jeg vil her blot anføre nogle Exempler. Naar saaledes i de af Hr. Munch selv af det islandske *itinerarium* citerede Steder hedder: Agiosophia ... er Norðmenn (Hr. Munch glemmer kalla) Ægisif, eller Apulia, þat kalla Norðmenn Púlsland, da mener han, at disse Navne alene tilhørte norske Mænd, men spørger dog meget naivt, om ikke den Islænder, der skrev Bogen, her, under Benævnelsen norðmenn, har indbefattet Islænderne. Jeg svarer jo! baade Islændere og Danske og Svenske og alle øvrige Nordens Indvaanere. Kan Hr. Munch nægte, at de nævnte Folk kaldte Agiosophia Ægisif og Apulia Púlsland? Er det ikke derimod vist, at de kaldte dem saa, da de talte det samme Sprog, som Norges Beboere? Hvorledes kan nu Hr. Munch nægte, at i disse og alle lignende Tilfælde, Norðmenn betyder Nordens Beboere, dem, der tale det fælles nordiske Sprog, uden ved den crasseste *petitio principii*. Dette Sted vilde afgive et endnu eclatantere Beviis, naar dette *itinerarium*, som Hr. Munch lader forstaa, kunde være forfattet i Norge, da Nordmanden saaledes selv havde sagt, at Norðmenn (ikke vèr (vi) norðmenn) kaldte Navnene saaledes. Men der er rigtignok ikke nogen Mulighed for at antage denne Hypothese, hvilket heller ingenlunde behøves. Men maaskee kan denne Beviismaade, skjönt vistnok antagelig for Andre, ikke være tilstrækkelig for Hr. Munchs Norskhed. Jeg vil derfor anføre et andet Sted af det samme *itinerarium*. Det lyder saa-

ledes: þar koma leiðir saman þeirra manna, er fara of Mundiofjall suðr: Frakkar, Flemingjar, Valir, Englar, Saxar, Norðmenn. (Her mödes de Mænds Veie, der reise syd over Alperne: Frankers, Flæmingers, Gallers, Anglers, Saxers og nordiske Mænds.) Er det muligt at benægte, at her med Nordmænd menes „de nordiske Folk“? Om Sproget hedder det i det „sögubrot“, som findes trykt i Fornmannasögur XI: Tungan kom með þeim norðr hingat, er vër köllum norrœnu, ok gekk sú tunga um Saxland, Danmörk og Svíþjóð, Noreg og nokkurn hluta Englands. (De førte med sig her til Norden (her nord paa) Sproget, som vi kalde „norrœna“, og gik det over Saxland, Danmark, Sverrig, samt Norge og en Deel af England*).

Jeg troer saaledes at have fuldkommen beviist, at norrœn tunga har en ligegod historisk Berettigelse med dönsk tunga. Men naar man nu videre spørger, hvilken af disse Benævelser man skal gjøre anvendelig i det nuværende dansk-nørske Sprog om Nordens gamle Fællessprog, da mener jeg, at „dansk Sprog“ eller „Dansk“ langt er at foretrække for „norsk Sprog“ eller „Norsk“.***) Der var nemlig ganske særegen Aarsag til Brugen af Ordet dansk

*) Jeg har oversat Stedet lige efter Ordene, da der synes mig at ligge deri Forfatterens Forestilling om Sprogets Gang.

**) „Oldnorsk“ eller „Olddansk“, kan jeg umulig indrømme nogen Berettigelse, da de hver for sig ikke vare noget selvstændigt Sprog, men ikkun Mundarter af samme Sprog, ifald man iøvrigt egentlig kan tale om en Forskjel mellem Rigerne i saa Henseende.

Tunge, som intet har med det Sproglige at gjøre, og derfor kunde bruges af den Grund, om end Sproget er forandret. Naar man derimod vil sætte Norsk istedetfor norrøen tunga, da gjør man Vold paa Sproget, fordi „norsk“ nu ikke mere har det „Nordlige“ i Begrebet („nordisk“ er traadt istedet derfor), som norrøent havde i gamle Dage. Men jeg vil hverken have Dansk eller Norsk brugt om Nordens gamle Fællessprog, thi disse Ord henlede Tanken umiddelbart paa det nuværende danske Sprog og det nuværende norske Almuesprog.

Men, siger Hr. Munch, det er just det, jeg vil have. Det norske Almuesprog er netop det samme Sprog som det oldnordiske, skjøndt det noget er forandret. Er det Grunden, hvorfor da ikke langt heller bruge Benævnelsen Islandsk, da det nuværende islandske Sprog meget mere ligner det oldnordiske. Jeg maa nemlig underrette Hr. Munch om, at enten kjender han intet til det nuværende islandske Sprog, eller han forstaaer ikke hvad der hører til at danne en Sprogforskjel, naar han ikke erkjender, at det nuværende islandske Sprog er det samme Sprog, som det, der findes i de bedste Haandskrifter fra Sprogets bedste Periode; thi det kan dog vel Intet gjøre, naar hele Sprogets Stamme og Bygning er den samme, at enkelte, men yderst faa, Stamord (der i Almindelighed leve i Afledninger), ere forsvundne, at enkelte (ogsaa yderst faa Lyd) have faaet en nuanceret Udtale (œ og y, á i enkelte Ord, og den korte Lyd foran r i Endelserne o. desl.), eller at Ortographien noget er bleven forandret. Ethvert andet Sprog har forandret sig meget mere

i Tidens Længde, uden at det ophører at være og blive kaldt for det samme Sprog. At enkelte Skribenter, navnlig Oversættere fra Dansk, have forvansket Sproget i deres Skrifter, beviser ligesaa lidt, naar andre Skrifter ved Siden deraf indeholde det renere Sprog, og Forvanskningerne ingen Indflydelse have paa Folkesproget. Jeg troer det er et practisk Kjendetegn paa, at et Sprog har forandret sin Character og er overgaaet i et Stadium, hvor det ikke længer kan kaldes det samme Sprog, naar Börnene ikke længer forstaae det ældre Sprog. Men jeg kan forsikkre Hr. Munch om, at de islandske Börn, saasnart de iövrigt have lært at tale og fatte, omtrent ligesaa godt (fra Sprogets Side) forstaae en Saga eller et af Eddadigtene (hvor ikke det mythiske Indhold gjør det ufatteligt), som det daglige Sprog, deres Fædre og Mödre tale. Jeg kan derfor aldeles ikke indrömme, at Islandsk ikke skulde være et mere adæqvate Udtryk, end Dansk og Norsk, om hvilke begge Sprog det ikke i nogen Maade gjælder, uagtet de mange oldnordiske Stammer og de oldnordiske Tvetyd, som endnu findes i det nuværende norske Almuesprog. Jeg troer saaledes, at Braadden af den Vittighed, som Hr. Munch har prøvet paa at frembringe, ved at spørge: om den Deel af en bekjendt Vise, som Harald Sigurðarson digtede, var Norsk, og den Deel af samme Vise, som en Islænder digtede til, var islandsk, ene og alene træffer Hr. Munch selv. Hele Visen var digtet i et Sprog, som for den Tid kan kaldes oldnordisk, og vil Hr. Munch ikke have denne Benævnelse, saa kan han spørge den første den bedste norske Bonde om Ind-

holdet, og jeg er vis paa, Bonden troer at höre Latin; kommer han derimod til en islandsk Bonde, vil han nok faae Meningen at vide. Nu spørger jeg Hr. Munch: om det er Norsk eller Islandsk, naar det ikke maa hedde Oldnordisk? I alt Fald vil Hr. Munch og de Nordmænd, som maatte hylde hans Anskuelser, ikke fortænke os Islændere i, at vi paa vora tungu (vort Sprog) vedblive at kalde det oldnordiske Sprog vora tungu eller vort mál; ja end ikke om vi kalde det íslenzka; thi om end Islænderne, medens deres Sprog var et fælles Sprog for hele Norden, ikke kaldte det saaledes, maa det udledes af en aldeles naturlig Beskedenhed, som Hr. Munch vilde have betydeligt godt af at have nogen Forestilling om. Men at Islænderne nu, da de ere de Eneste, som tale Sproget, kalde det Islandsk, vil vel lugen kalde nogen Ubeskedenhed.

Dog, vi ville ikke paanöde Nogen at kalde Nordens gamle Fællessprog Islandsk; thi vi kunne meget godt forestille os, at de nordiske Nationer, som engang talte samme Sprog, og erkjende dets store Skjönhed og Fortrin, ikke kunne lide, at det benævnes efter nogen enkelt Deel af Norden, men derimod betegnes ved et Fællesnavn. At nu Ordet „Oldnordisk” er passende til dette Fællesnavn, synes mig afgjort. Man kalder nemlig Stammen, som talte Sproget i Fællesskab, den nordiske Stamme, og hvad er da naturligere, end at man anvender samme Navn paa dens Sprog, dog med den Forskjel, at der, da Stammen er den samme, men Sproget forandret, sættes Noget til, for at betegne den tidligere Tid. Man maa da vistnok foretrække

„Oldnordisk” for „Fornnordisk”, fordi det første har vundet Borgerret i Sproget.

Jeg kan her ikke forbigaae en ligesaa original som splinterny Paastand af Hr. Munch i denne hans Afhandling, som hænger sammen med hans Betragtning af det oldnordiske Sprog. Hr. Munch mener nemlig, at Ordene norrønt og norðmaðr, skjøndt de efter hans Formening ikke bruges som en fælles Benævnelse for Nordisk og nordiske Mænd, dog have i særegne Tilfælde en udvidet Betydning, idet de ogsaa indbefatte Island, og anfører herfor 2 Citater. Seer nu Hr. Munch ikke, naar det bliver ham udtrykkelig sagt, at man for at fremføre et Beviis for denne Paastand, som ikke strider aldeles imod almindelig Logik og sund Menneskeforstand, maa kunne opvise et eller andet Sted, hvor noget islandskt kaldes norrønt eller nogen Islænder norðmaðr i Modsætning til de øvrige Steder i Norden? Naar det islandske Sprog kaldes norrønt i Modsætning til Latin, da betyder det jo Intet andet, end at „norrønt” der betyder det nordiske Fællessprog, og naar en Islænder kaldes norðmaðr i Modsætning til en ikke nordisk Mand, f. Ex. en Franskmand, saa beviser det Intet andet end at Islænder indbefattes under Begrebet nordisk Mand. Men hvorefter handler nu det ene Sted, nemlig det af Magnus Barfods Saga? Om en fransk Ridder, som optræder i England blandt Englændere, i Modsætning til hvilken en Islænder kaldes norðmaðr. Det er saaledes klart, at norðmaðr her er i sin sædvanlige almindelige Betydning. Men jeg kan derhos fortælle Hr. Munch en anden Ting. Fore-

stillingen om hele Norden som en social Eenhed træder paa mange Steder frem i den oldnordiske Literatur. Det er i saa Henseende characteristisk, at hvor der ikke er Tale om Modsætning mellem to Landes Befolkning, men om enkelte Mænd, der komme i Berørelse med hinanden, benævnes de meget sjældent efter deres Land, men derimod efter Himmelegnen. Saaledes kaldes Svenskerne i Norge „austmaðr” (Mænd fra Östen); Svenske, Nordmænd og Danske, naar de vare i Island, England eller Skotland, „austmenn” o. s. v. Kunde nu ikke i Analogi hermed Islænderen være kaldt norðmaðr?, saa at Stedet i alle Tilfælde Intet beviser, selv om det ikke var aldeles klart, at der tales om en Nordens Mand, i Modsætning til en anden Nationalitet.

Lad os nu betragte det andet Exempel, som skal afgive Hovedargumentet. Hr Munch siger, at der i en islandsk Afskrift af Nicolas Erkebisp's Saga, der efter al Rimelighed skal være forfattet i Norge(!), forekomme de Ord: mustela, ervér Norðmenn kalla hreysikött. Jeg kjender desværre ikke den nævnte Afskrift. Men jeg vil spørge enhver Mand, der forstaaer det Mindste af islandsk eller oldnordisk Sprog, om ikke Hr. Munch maa have forfalsket dette Sted, hvilket da er meget ubehændig gjort, eller Stedet maa være aldeles corrupt, en fuldkommen tydelig Skrivfeil. Det er nemlig ingen Tvivl underkastet, at 1ste og 3die Person i Nutidsformens Fleertal adskilles ved Endelserne -um og -a, og at saaledes af Verbet kalla (benævne) 1ste Person er köllum, men 3die Person kalla. Nu maa da Enhver see, at det er umuligt andet, end at „vèr” (vi), som Subjeet, maa fordre

1ste Person „köllum”. Sætningen „vèr Norðmenn kalla hreysikött” (paa Latin: nos Normanni vocant mustelam) er derfor aldeles gal. Det maa enten hedde: vèr Norðmenn köllum hreysikött, eller: vèr köllum hreysikött, eller: Norðmenn kalla hreysikött. Men hvad er da en naturligere Maade til at forklare sig Feilskriften paa, naar man antager Hr. Munchs Gjætning om Haandskriftets norske Oprindelse, end den, at hvad enten der i den norske Codex har staaet „vèr Norðmenn köllum”, eller blot „vèr köllum”, saa har den islandske Afskriver, efterat have skrevet „vèr”, tænkt paa at Ordet „hreysiköttur” virkelig var et nyt Ord for Islænderne, og derfor har seet, at han ikke kunde sige „vèr köllum”, men maatte forandre „vèr köllum” til „norðmenn kalla”, og saa glemte at strege ud „vèr”.*) Det er saaledes en sand Skjæbnens Tilskikkelse, at vi imod Hr. Munch — imod andre end Forvildede behöves det sandelig ikke — i denne Skrivfeil have et haandgribeligt Beviis for at Islænderne ikke indbefattes under den specielle Betydning af Nordmænd (Noregsmenn), om man end ikke dertil skulde finde det nok, at Islendingar omtales paa utallige Steder i Modsætning til andre Nordboere, end Norges Indbyggere. Jeg vil raade Hr. Munch, naar han næste Gang vil bygge en ny Theori paa en Skrivfeil, at speculere lidt bedre derpaa.

Jeg skal nu gaae over til at omtale Hr. Munchs Paastande, forsaavidt de vedkomme den oldnordiske

*) (Hr. Munch! skulde der virkelig ikke findes nogle smaae Punkter — det sædvanlige Udslettelsestegn — under vèr?)

Literatur, og kan her fatte mig desto kortere, som alt det Forkeerte, Hr. Munch har sagt om Sproget, ogsaa passer paa Literaturen, forsaavidt Literaturen i Almindelighed benævnes efter Sproget. Det er saaledes aldeles klart, at naar man kalder Nordens gamle Fællessprog Oldnordisk, saa maa man ogsaa kalde den Literatur, der er skreven i dette Sprog, oldnordisk Literatur, i Modsætning til alle andre Sprogs Literaturer, den græske, den latinske, den angelsaxiske, for ikke at tale om de nyere Sprog og disses Literaturer. Det gjør her nu intet til Sagen, at der haves faa og mindre betydelige Monumenter fra Danmark og Sverig, medens Sproget var i fuldkomment Fællesskab; thi hvem vil kalde den nye danske Literatur kjøbenhavnsk, eller den nye norske christianiensisk, fordi de fleste danske Böger udkomme i Kjøbenhavn, og de fleste norske i Christiania? Man maatte consequent ikke tale om dansk Literatur, saalænge der ikke udgives Böger paa Sprogö, eller om norsk Literatur, saalænge ikke en entreprenant Nordmand anlægger et Bogtrykkeri paa Gausta, naar det skulde gjøres til en Betingelse for en fælles Benævnelse af Literaturen, at ingen Deel af Sproggebetet havde undladt at give sit Bidrag til den. Paa den anden Side er det lige saa vist, at man kan tale om flere Literaturer paa det samme Sproggebet, vel ikke fordi der finder nogen Dialectforskjel Sted, thi dette berettiger neppe til nogen Adskillelse af Literaturen, men derimod naar der paa Grund af forskjellige politiske Forhold, eller andre Forskjelligheder udenfor det Sproglige, danner sig en forskjellig Aand i to Steders Literatur. Dog

fordres naturligviis til saadan Skjelsen, at de modsættes hinanden, og ikke fremmede Sprogs Literatur. Uagtet man saaledes nu maaskee undertiden under dansk Literatur medtager hvad der skrives paa Dansk i Norge, naar denne Literatur bringes i Modsætning til den tyske, saa finder jeg det aldeles naturligt, og veed ikke heller bedre, end at det er en daglig Sprogbrug, at tale om den nuværende norske Literatur i Modsætning til den danske. Jeg er vis paa, Hr. Munch vilde finde det underligt, om jeg sagde, at hans Afhandling, som jeg nu skriver om, var en dansk Afhandling om det skandinaviske Spørgsmaal, særskilt aftrykt af et dansk Tidsskrift, og han vil dog vel ikke fremføre nogen historisk Tvivl om, at det Sprog han skriver, stammer fra Danmark. Kan man nu ikke, overeensstemmende hermed, ved Siden af, at man indbefatter baade de norske og de islandske litteraire Mindesmærker under Fællesbenævnelsen oldnordisk Literatur, dog tale om norsk og om islandsk Literatur i Modsætning til hinanden, skjönt Norge og Island, medens Island endnu var Republik, vare i social og politisk Henseende inderligt knyttede til hinanden, og Island oprindelig har faaet sine Beboere saa at sige alene fra Norge?*)

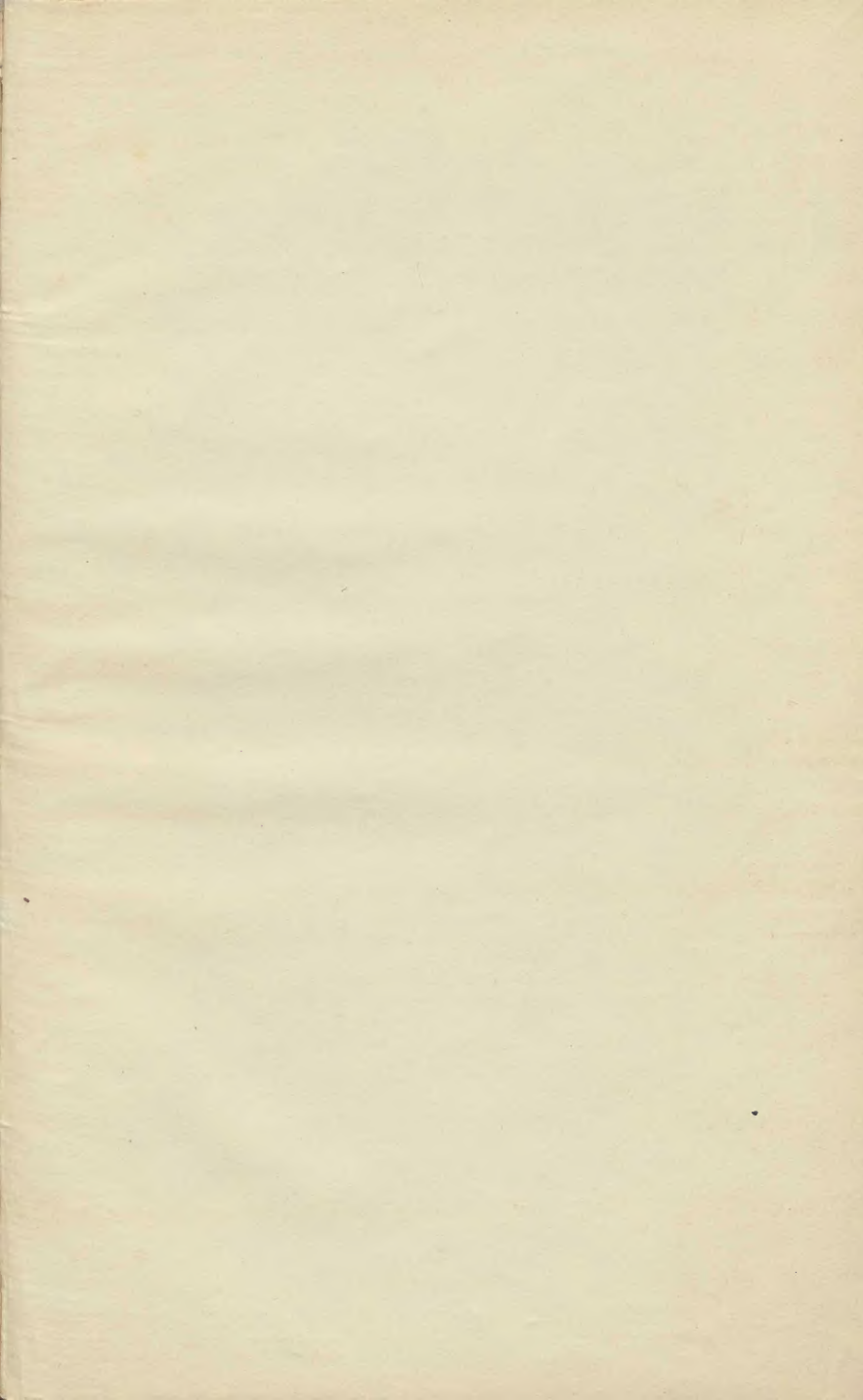
*) Hr. Munch röber her en forunderlig historisk Uvidenhed, naar han troer, at Island er en Colonie fra Norge, paa samme Maade, som de nordamerikanske Colonier fra England eller vel endog St. Barthelemy fra Sverig!! Er da Norge eller Hr. Munchs egen Theori om Folkevandringen her i Norden en Coloni fra Finland, og Danmark en Coloni fra Sverig? Hvis en saadan Anskuelse, med flere af de munchske Theorier om Island, nogensinde kunde have vundet Tiltro i Norge, da have Islænderne

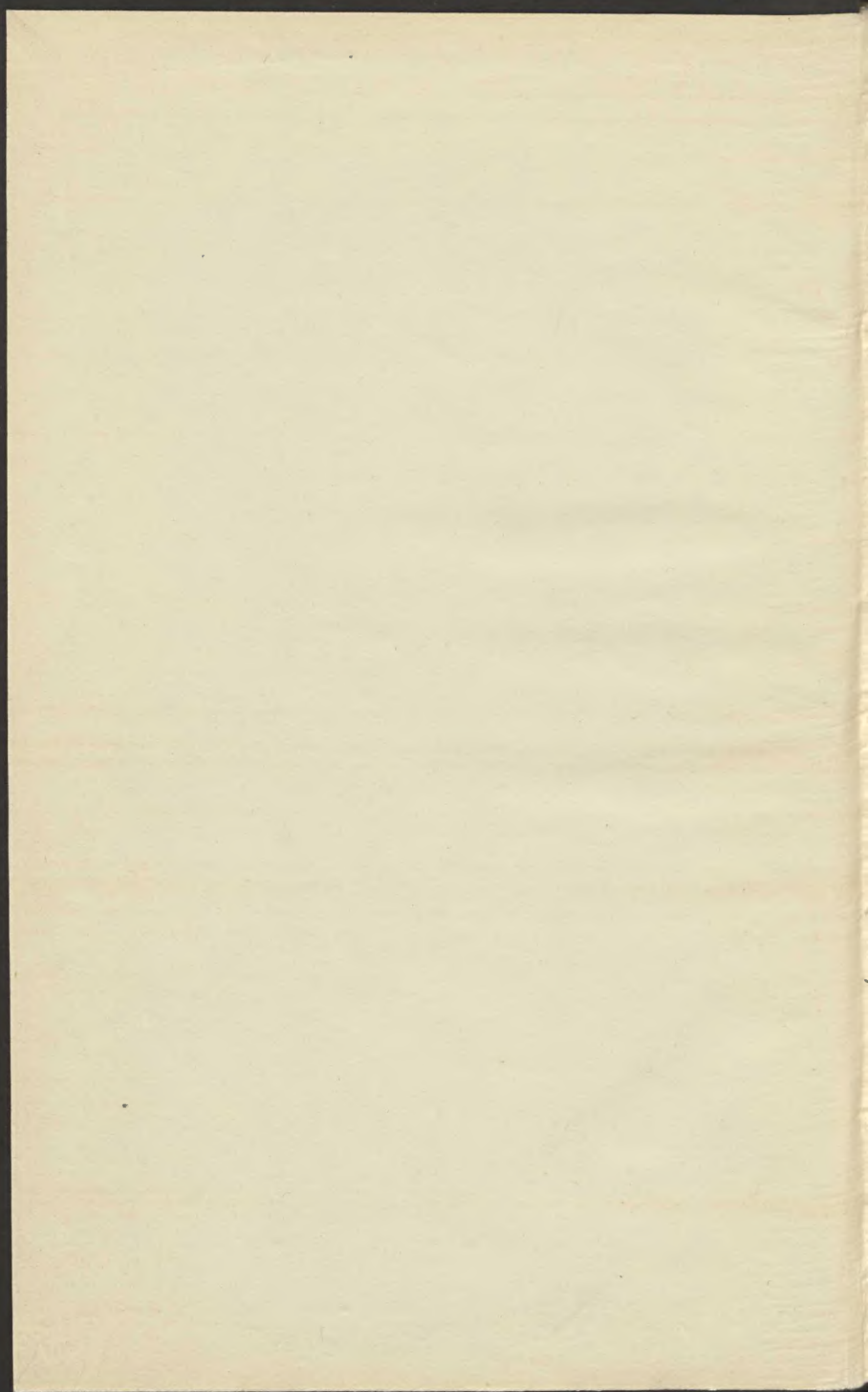
Eller vil maaskee Hr. M. nægte, at hvad der er skrevet originalt i hiin Tid i Norge og Island, hvert for sig ikke har sit eiendommelige Præg. Naar Hr. M. siger, at ligesom den amerikanske Literatur opgaaer i den engelske, saaledes maa den islandske gaae op i den norske, da er det ikke godt at see, hvilken forvirret Tanke der har frembragt denne Sammenligning. Staaer ikke den engelske Literatur til den amerikansk-engelske i et omvendt Forhold af det, som finder Sted mellem den gamle norske og den gamle islandske? Eller skal alt det, som af den amerikanske Literatur udkommer paa Fransk eller Tydsk, ogsaa henregnes til den engelske Literatur? Det er her aldeles ikke Stedet til at anstille nogen Sammenligning imellem den islandske og norske Local-Literatur, eller til at gjendrive de ubefoiede og ubevislige Yttringer, Hr. Munch har brugt derom. Jeg haaber dette Punct inden kort Tid vil blive fuldkomment oplyst af den dertil mest competente Mand. Men to Bemærkninger maa jeg gjøre. Den første er, at jeg erkjender fuldkommen den Betydning, den i Norge forfattede Deel maa indrømmes at have, navnlig Kongespeilet (Konungs skuggsjá) og de gamle norske Love. Men saalænge hele den historiske Literatur maa henregnes til den islandske Deel, bliver denne den langt overveiende. At de norske Kongesagaer skulde henregnes til Norge, fordi Islænderne der have hentet deres Kundskab om Begivenhederne, i hvilke dog Islændere næsten altid paa en eller anden Maade have været

vistnok ingen synderlig Aarsag til at fortryde, at Nordmændene svigtede dem 1814.

indviklede, vilde næsten være omtrent det samme, som at tillægge Ægypterne Fortjenesten for Herodots Optegnelser om Ægypterne. Den anden Bemærkning er, om Sproget i den, i saa mange Henseender mærkværdige Bog Kongespeilet. Jeg nægter den Mand aldeles noget sundt Begreb om Stil (i hvilken Betydning dette Ord end tages), eller beskylde ham for aabenbar Partiskhed, som kan faae det over sine Læber eller nedskrive, at Kongespeilet i Stilens Elegants langt overgaaer alt, hvad der dengang blev skrevet paa Islandsk. Jeg kunde have tilgivet Hr. Munch, at han i sin uendelige Norskhed finder Kongespeilet et større Særsyn i den hele daværende europæiske Literatur end Snorra i sit Slags, og de islandske Localsagaer i sit Slags, men den Synd imod mit Modersmaal kan jeg virkelig ikke tilgive ham, at han vover at kalde den Svulst, den opskruede Affectation og övrige Flitterstads, som vansirer hele det for Sprogforskeren righoldige Sprog i den, ogsaa i denne Henseende mærkværdige Bog, for den høieste Elegants i Stilen, ved Siden af den ædle Simpelhed og virkelige Skjönhed, der er udbredt over Sproget i Snorra og de fleste islandske Sagaer fra hiin Tid.

Hr. Munch klager over at det viser Mangel paa Brodersind hos Skandinavisterne, at de ikke ville kalde Nordens gamle Sprog med tilhørende Literatur „Norsk“. Jeg vil nu spørge Hr. Munch: Hvad viser størst Brodersind imellem Brødre: enten, naar de betragte deres fælles Eiendom som fælles, eller naar den Ene tilegner sig ogsaa de Andres Eiendom? og hvem er i det sidstnævnte Tilfælde den Skyldige?





Lbs Ísl

810.9

Worsaae J. J. A

Wor

Svar paa prof P.A. Munch

1849



1002598471

